

۱- به نام کردگار هفت افلاک / که پیدا کرد آدم از کفی خاک / کف مجازاً مقدار کم / تضاد :
 افلاک و خاک . تلمیح : به خلق الانسان من صلصال کالفخار انسان را از گل خشک همچون سفال آفرید
 واج آرایه ک / هفت افلاک : مجاز از همه موجودات /

۲- الهی فضل خود را یار ما کن / ز رحمت یک نظر در کار ما کن / واج آرایه مصوت او
 صامت ر / شبکه معنایی یا مراعات نظیر : فضل و رحمت / نظر مجازاً توجه / جناس : یار ، کار - را ، ما
 نظر کردن کنایه از توجه و عنایت کردن .

تویی رزاق هر پیدا و پنهان / تویی خلاق هر دانا و نادان / تضاد: پیدا ، پنهان - دانا و نادان / مراعات
 نظیر : رزاق و خالق / تلمیح به ان الله هو الرزاق ذوالقوه المتین و صفات خداوند / ترصیع : واژگان دو
 مصراع یک به یک هم وزن هستند و حرف مشترک پایانی دارند .

۴. زهی گویا ز تو کام و زبانم / تویی هم آشکارا هم نهانم / کام مجازاً دهان / تناسب : گویا ، کام ،
 زبان / مجاز : آشکار و نهان من مجاز از کل وجود / تضاد ، آشکار و نهان / تکرار : تو ، هم / تلمیح به
 علمه بیان / واج آرایه ا /

۵. چو در وقت بهار آبی پدیدار / حقیقت پرده برداری ز خسار / مراعات نظیر : پرده و رخسار
 کنایه: پرده از رخسار برداشتن : کنایه از آشکار کردن / واج آرایه ر : تضاد : پدیدار و پرده /

۶. فروغ رویت اندازی سوی خاک / عجایب نقش ها سازی سوی خاک / اضافه استعاری : فروغ
 رویت / نقش ها : استعاره از زیبایی های طبیعت (گل ها و گیاهان) / خاک مجاز از طبیعت و جهان /

۷. گل از شوق تو خندان در بهار است / از آتش رنگ های بی شمار است / تناسب : شوق و
 خندان / تشخیص : خندان بودن گل مراعات نظیر : گل ، بهار ، رنگ / خندان بودن گل : کنایه از شکفتگی
 استعاره : خندان بودن گل /

حسن تعلیل : علت خیالی که برای رنگ های بی شمار گل آورده شده است /

۸. هر آن وصفی که گویم بیش از آنی / یقین دانم که بی شک جان جانی / جناس : آن ، جان
تکرار : آن

۹. نمی دانم ، نمی دانم ، الهی / تو دانی و تو دانی آن چه خواهی / تکرار : نمی دانم و می دانم
دانی و دانی - تو و تو / تضاد : نمی دانم ودانی / واج آرایبی : د - ا - ن - ی / تلمیح : به آیه والله یعلم و
انتم لا تعلمون

درس اول : چشمه و سنگ

۱- گشت یکی چشمه زسنگی جدا / غلغله زن ، چهره نما ، تیز پا / چهره نما : کنایه از خود نمایی
کننده / تیزپا : کنایه از شتابان / استعاره و تشخیص : چهره نمایی و تیزپایی و غلغله زن بودن برای چشمه
چشمه : نماد انسان خود خواه و مغرور / چشمه در سراسر شعر تشخیص دارد.

۲- گه به دهان برزده کف چو صدف / گاه چو تیری که رود بر هدف / گه و گاه جناس نیستند
(کلمات مخفف با اصل کلمه جناس نمی سازند) / جناس : صدف و هدف / مراعات نظیر : تیر ، هدف ،
دهان ، کف / کف به دهان داشتن چشمه : تشخیص و استعاره تشبیه چشمه به صدف (وجه شبهه : کف
داشتن دردهان)

تشبیه چشمه به تیر (وجه شبهه : صاف و به سرعت رفتن)

دهان : استعاره از منفذ بیرون آمدن آب / تشخیص : نسبت دادن دهان به صدف و چشمه .

۳- گفت : دراین معرکه یکتا منم / تاج سر گلبن و صحرا منم / تاج سر بودن : کنایه از افتخار و
زیبایی / تشبیه چشمه به تاج سر / مجاز : تاج از زینت / مراعات نظیر : گلبن و صحرا - تاج و سر /
تشخیص : سر گلبن ، سر صحرا /

۴. چون بدوم ، سبزه در آغوش من / بوسه زند بر سر و بر دوش من / استعاره و تشخیص : بوسه
زدن سبزه / جناس ناقص : بر ، سر

بوسه زدن : کنایه از عزیز شمردن / اضافه استعاری و تشخیص : آغوش من (آغوش چشمه) / واج آرای :
 ر مراعات نظیر : سر ، دوش ، آغوش ، بوسه / چون : ادات تشبیه نیست حرف ربط است / تشخیص :
 دویدن و آغوش ، سر و دوش داشتن چشمه

۵. چون بگشایم زسر موشکن / ماه ببیند رخ خود را به من / مراعات نظیر : رخ ، سر ، مو ، شکن /
 استعاره و تشخیص : ماه رخ خود را می بیند / شکن استعاره از موج / تشخیص و استعاره : موگشودن چشمه
 / کنایه : مصراع اول کنایه از صاف شدن آب / مو استعاره از آب

۶. قطره باران که در افتد به خاک / زو بدمد بس گهر تابناک

تلمیح : در گذشته اعتقاد داشتند مروارید همان قطره باران است که به دریا می افتد و صدف آن را پرورش
 می دهد / خاک مجاز از زمین / گهر تابناک : استعاره از گل های رنگارنگ / واج آرای /

۷. در بر من ره چو به پایان برد / از خجلی سر به گریبان کشد

واج آرای / سر به گریبان بردن ، کنایه از خجالت کشیدن .

جناس : سر ، بر - بر ، برد - در ، سر / تناسب سر و گریبان / راه به پایان بردن کنایه از همراهی /

ابر زمن حامل سرمایه شد / باغ زمن صاحب پیرایه شد / سرمایه استعاره از باران / موازنه : هم وزنی
 یک به یک واژگان دو مصراع / تشخیص و استعاره : سرمایه دار شدن ابر و صاحب پیرایه شدن باغ / پیرایه :
 استعاره از گل ها و گیاهان .

۹. گل به همه رنگ و برازندگی / می کند از پرتو من زندگی

زندگی کردن گل : تشخیص / مراعات نظیر ، گل و رنگ / ترکیب های وصفی ، همه رنگ ، همه برازندگی /
 واج آرای گ

۱۰. در این پرده نیلوفری / کیست کند با چو منی همسری ؟ / پرده نیلوفری استعاره از آسمان /
 همسری کردن : کنایه از برابری کردن / واج آرای ن و ی / تشبیه : کی (او) به من (چشمه)

۱۱. زین نمط آن مست شده از غرور / رفت و زمبداً چو کمی گشت دور / تشخیص : مستی و غرور چشمه / مست شده کنایه از خوشحال و سرخوش /
۱۲. دید یکی بحر خروشنده ای / سهمگنی نادره جوشنده ای / واج آرای د، ن و - / بحر نماد انسان با عظمت و ارزشمند جامعه / مراعات نظیر : بحر و خروشنده گی / تشخیص : بحر خروشنده
۱۳. نعره برآورده ، فلک کرده کر / دیده سیه کرده شده زهره در / کرکردن فلک : کنایه از صدای بسیار زیاد / زهره در بودن کنایه از ترسناک بودن / سیاه کردن دیده : کنایه از خشمگین شدن / اغراق در توصیف بلندی صدای دریا / نعره برآوردن دریا و دیده / سیه کردن دریا : تشخیص و استعاره / فلک را کر کرد : تشخیص و استعاره /
۱۴. راست به مانند یکی زلزله / داده تنش بر تن ساحل ، یله / تشبیه : دریا به زلزله / استعاره : تن ساحل (اضافه استعاری) تشخیص و استعاره : تن داشتن ساحل و تکیه دادن دریا
تکرار : تن / تن دریا : تشخیص و استعاره /
۱۵. چشمه کوچک چو به آنجا رسید / وان همه هنگامه دریا بدید / دیدن برای چشمه : تشخیص و استعاره / چشمه مجازاً آب چشمه / چشمه و دریا : تضاد محتوایی /
مراعات نظیر : چشمه و دریا / حس آمیزی : دیدن هنگامه
۱۶. خواست کزان ورطه قدم در کشد / خویشتن از حادثه برتر کشد / تشخیص و استعاره : خواستن و قدم در کشیدن چشمه / قدم در کشد کنایه از دور شدن و فرار کردن / برتر کشیدن کنایه از نجات دادن /
۱۷. لیک چنان تیره و خاموش ماند / کز همه شیرین سخنی گوش ماند / حس آمیزی : شیرین بودن سخن / مجاز : گوش مجازاً شنیدن خیرگی و خاموش برای چشمه : تشخیص / مصراع دوم کنایه : به جای صحبت فقط گوش داد (ساکت و خاموش شدن)
چشمه نماد انسان های مدعی و مغرور - دریا نماد انسان های بزرگ و با عظمت

درس ششم: مهر و وفا

۱. گفتم غم تو دارم گفتا غمت سرآید / گفتم که ماه من شو گفتا اگر برآید / تکرار: گفتم و گفتا/

غم کس را داشتن کنایه از عاشق کسی بودن / ایهام: برآید ۱. ممکن شود ۲. طلوع کند / جناس: برآید و سرآید / تشبیه: تو (معشوق) به ماه / اگر برآید را معادل طلوع کردن بگیریم ماه من شو تشبیه است (برای من مانند ماه طلوع کن) و اگر برآید را معادل امکان داشتن بگیریم ماه استعاره می شود. واج آرای: گ - م / تکرار: غم / سر آمدن کنایه از تمام شدن/ ماه کسی شدن: کنایه از روشنی بخش زندگی کسی شدن، محبوب کسی شدن /

۲. گفتم زمهر ورزان رسم وفا پیاموز / گفتا ز خوب رویان این کار کم تر آید / مراعات نظیر:

مهوروزان، وفا / واج آرای: م - ا

گفتم که بر خیالت راه نظر بیندم / گفتا که شبرو است او از راه دیگر آید / راه نظر: اضافه تشبیهی / خیال شبرو است: تشبیه / بستن راه کنایه از مانع شدن / تقدم فعل بر نهاد: شیوه بلاغی / تکرار، راه / تشخیص: آمدن خیال / واج آرای: تکرار م - ا / مراعات نظیر: شبرو - راه / تشخیص و استعاره: راه نظر بستن خیال /

گفتم که بوی زلفت، گمراه عالمم کرد / گفتا اگر بدانی هم اوت رهبر آید / ایهام: بو ۱. رایحه ۲. آرزو / پارادوکس یا تناقض: بوی گمراه کننده می تواند رهبر باشد / تشخیص و استعاره: بوی زلف که گمراه می کند و رهبر می شود / تضاد: گمراه - رهبر / بوی زلف استعاره ازعلاقه به مادیات / عالم: مجاز از مردم عالم / گمراه عالمم کرد کنایه از مرا عاشق و سرگشته کرد / تشبیه: بو مانند رهبر /

گفتم خوشا هوایی کز باد خلد خیزد / گفتا خنک نسیمی کز کوی دلبر آید / مراعات نظیر: هوا، باد، نسیم / شبه جمله: خوشا و خنک معادل یک جمله اند: چه خوش است / ایهام تناسب: خنک ۱. خوشا، نیکا که در این بیت فقط به همین معنا است ۲. سرد که در این معنی با هوا تناسب دارد / دلبر: کنایه از معشوق / مراعات نظیر: هوا، خنک، سرد

۶. گفتم که نوش لعلت ما را به آرزو کشت / گفتا تو بندگی کن کاو بنده پرور آید

لعل استعاره از لب / نوش لعل : اضافه تشبیهی / کشتن : کنایه از خسته و رنجور کردن / اشتقاق (هم ریشه بودن) بنده و بنده پرور / تشخیص و استعاره : بنده پروری لب / تناسب و تضاد : بندگی و بنده پرور

۷. گفتم دل رحیمت کی عزم صلح دارد / گفتا مگوی با کس تا وقت آن درآید / تشخیص : عزم صلح داشتن دل / مراعات نظیر : کی ، وقت

۸. گفتم زمان عشرت ، دیدی که چون سرآمد / گفتا خموش حافظ کاین غصه هم سرآید

تضاد : عشرت ، غصه / جناس : سرآمد ، سرآید / سرآمد : کنایه از پایان یافت

درس هفتم : بوی گل و ریحان ها

وقتی دل سودایی می رفت به بستان ها / بی خویشتم کردی بوی گل و ریحان ها

تشخیص و استعاره : سودایی بودن و به گلستان رفتن دل / مراعات نظیر : بستان ، گل ، ریحان / دل مجازاً خود شاعر / بی خویشتم کردن کنایه از بی اختیار کردن عاشق / جناس ناقص : بی و بو

گه نعره زدی بلبل گه جامه دریدی گل / با یاد تو افتادم از یاد برفت آنها / جامه : استعاره از گلبرگ ها / تشخیص و استعاره : نعره زدن بلبل ، جامه دریدن گل / نعره زدن : کنایه : با هیجان نغمه خواندن / جامه دریدن کنایه از شکوفایی و هیجان / تناسب : گل و بلبل

ای مهر تو در دل ها وی مهر تو بر لب ها / وی شور تو در سرها وی سر تو در جان ها

جناس : مهر و مهر - در و سر - سر و سر / مهر بر لب بودن کنایه از سکوت / مراعات نظیر : دل و لب - سِر و جان - مهر و دل - مُهر و لب - شور و سِر - دل و جان - لب و سر / واج آرای / سر مجازاً وجود انسان

تا عهد تو در بستم عهد همه بشکستم / بعد تو روا باشد نقض همه پیمان ها

شکستن عهد : کنایه از عمل نکردن به پیمان / مراعات نظیر : عهد و پیمان شکستن ، نقض ، بستن / تضاد : بستم و بشکستم / شکستن ، نقض ، بستن / تکرار : عهد

تا خار غم عشقت آویخته در دامن / کوتاه نظری باشد رفتن به گلستان ها

مراعات نظیر : خار ، دامن ، گلستان / آویختن خار در دامن : کنایه از گرفتار شدن ، عاشق شدن / خار غم عشق : اضافه تشبیهی (غم عشق به خار تشبیه شده است / تضاد : خار و گلستان / کوتاه نظری : کنایه از ناقص بودن فکر

۶. آن را که چنین دردی از پای در اندازد / باید که فرو شوید دست از همه درمان ها

تناسب : پا و دست / تضاد : درد و درمان / دست فروستن کنایه از ترک کردن ، نا امید شدن / از پا انداختن : کنایه از ناتوان و زمین گیر کردن / جناس : درد ، در / واج آرایی د

۷. گر در طلبت رنجی ما را برسد شاید / چون عشق حرم باشد سهل است بیابان ها

عشق به حرم تشبیه شده (برخی اضافه تشبیهی می گیرند) / سهل ایهام تناسب : ۱. آسان که مورد نظر است ۲. زمین نرم و مسطح که معنی نمی دهد ولی با بیابان ارتباط معنایی دارد .

۸. هر تیر که در کیش است گر بر دل ریش است / ما نیز یکی باشیم از جمله ی قربان ها

جناس : کیش ، ریش / ایهام تناسب : واژه قربان دو معنی دارد ۱. کشته شده که معنای مورد نظر است ۲. جای کمان که با واژه های تیر و کیش تناسب دارد / حروف هر ، در ، بر و گر را جناس نمی گیریم / واج آرایی ر

۹. گویند مگو سعدی چندین سخن از عشقش / می گویم و بعد از من گویند به دوران ها

تضاد : گویند ، مگو / تکرار گویند / واج آرایی گ

درس هشتم : درسایه سار نخل ولایت

در سایه ی کسی بودن : کنایه در پناه کسی بودن / نخل ولایت : اضافه تشبیهی و استعاره از علی (ع)

خجسته باد نام خداوند نیکوترین آفریدگان / که تو را آفرید / از تو در شگفت هم نمی توانم بود / که دیدن بزرگی ات را چشم کوچک من بسنده نیست / مورچه می داند که بر دیواره

اهرام می گذرد / یا بر خشتی خام / تو آن بلند ترین هرمی که فرعون تخیل می تواند ساخت /
و من آن کوچک ترین مور که بلندای تو را در چشم نمی تواند داشت .

مصراع اول : تلمیح به آیه فتبارک الله احسن الخالقین / تلمیح : فرعون تخیل / تضاد : بزرگی و کوچک ،
بلندترین و کوچک ترین / من کوچک ترین مور : تشبیه / فرعون تخیل : اضافه تشبیهی / مور چه می داند
که ... استفهام انکاری / تضاد: اهرام و خشت خام / مراعات نظیر : اهرام ، فرعون ، دیواره ، خشت / قالب
شعر : سپید / تشبیه : تو آن بلندترین هرمی / در چشم نمی تواند داشت : کنایه از غیر قابل دیدن /

چگونه این چنین که بلند بر زبر ما سوا ایستاده ای / در کنار تنور پیرزنی جای می گیری / وزیر
مهمیز کودکان ی بچگان یتیم / و در بازار تنگ کوفه ...

تلمیح به داستان نان پختن علی (ع) / برای پیرزنی که همسرش در جنگ شهید شده بود و بازی با فرزندان
او به صورت ناشناس .

تضاد: زبر ما سوا و کنار تنور پیرزن / تلمیح به یتیم نوازی علی (ع) بر زبرما سوا ایستادن : کنایه از والا
مقامی / پیرزن مجاز از ناتوانان ، نیازمندان / پیش از تو هیچ اقیانوسی را نمی شناختم / که عمود بر
زمین بایستد / پیش از تو هیچ فرمانروایی را ندیده بودم / که پای افزاری وصله دار به پا کند /
و مشکی کهنه بر دوش کشد / و بردگان را برادر باشد / ای روشن خدا / در شب های پیوسته
تاریخ / ای روح ليله القدر / حتی مطلع الفجر

تشبیه اغراق آمیز : تو مشبه ، اقیانوس : مشبه به / این که اقیانوس عمود بر زمین بایستد : متناقض نما /

پای افزاری وصله دار به پا کند و مشکی کهنه بر دوش کشد ، تلمیح / بردگان را برادر باشد : رای فک
اضافه : برادر بردگان باشد ← تلمیح / تشبیه : تو به برادر بردگان / برادر بودن : کنایه با لطف و مهربانی
رفتار کردن / روشن خدا استعاره از علی (ع) / روح ليله القدر : استعاره از علی (ع) / روح : ایهام دارد ۱.
روان ، جان ۲. جبرئیل روح القدس / تلمیح به نزول جبرئیل در شب قدر / روح ليله القدر : تشخیص و
اضافه استعاری / تضمین : آوردن آیه قرآن در شعر / روشن : نماد آگاهی و بیداری / شب : نماد ظلم و ستم
و ناآگاهی .

واج آرایی بدر مصراع و بردگان را برادر باشد .

شب از چشم تو آرامش به وام دارد / و طوفان از خشم تو خروش را / واج آرایی ش

شب : نماد آرامش بخش (در این مصراع) / شب و آرامش : تناسب / شب به وام دارد ، تشخیص و استعاره / طوفان : نماد خشم و خروش / طوفان : تشخیص و استعاره / واج آرایی ش / چشم و خشم : جناس ناقص / آرامش و خروش : تضاد / تشبیه تفضیل : خشم تو به طوفان (برتری خشم تو نسبت به طوفان)

وکلام تو گیاه را بارور می کند / و از نفست گل می روید / اغراق / نفس : مجاز از سخن کلام / گل و گیاه : تناسب /

چاه از آن زمان که تو در آن گریستی جوشان است / سحر از سپیده چشمان تو می شکوفد / و شب در سیاهی آن به نماز می ایستد / هیچ ستاره نیست که وامدار نگاه تو نیست / لبخند تو اجازه زندگی است / هیچ شکوفه نیست کز تبار گلخند تو نیست

حسن تعلیل (علت آوردن شاعرانه بجای بیان علت اصلی) علت آرامش شب ، خروشدن طوفان ، باروری گیاه ، جوشیدن آب از چاه ، رویدن گل ، زیبایی ستاره و شکوفه به ترتیب به چشم ، خشم ، کلام و سخن و زیبایی نگار و لبخند حضرت علی (ع) نسبت داده شده است .

گلخند : تشبیه درون واژه ای (خنده مانند گل) / چاه مجازاً آب چاه سحر می شکوفد : استعاره / سپیده : ایهام تناسب ۱. سفیدی چشم (که حضور دارد) ۲. سپیده دم (که حضور ندارد) اما با سحر تناسب دارد / شب نماد سیاهی و تاریکی (در این جا)

شب و سیاهی : تناسب / سپیده ، شب ، سحر : تناسب / سپیده و شب : تضاد / شب به نماز می ایستد : تشخیص و استعاره / به نماز ایستادن : کنایه از احترام گذاشتن و تسلیم شدن

ستاره : تشخیص و استعاره / نگاه مجاز از چشم / لبخند تو اجازه زندگی است : تشبیه اغراق آمیز / شکوفه و گل : تناسب / تلمیح : بیرون آمدن آب از چاه به دلیل گریستن علی (ع) در چاه / نفس : مجازاً کلام و

حرف . تلمیح به شب بیداری علی (ع) . سحر از سپیدی چشمان تو می شکوفد : تلمیح به سحر خیزی حضرت علی (ع) . ستاره وامدار است : تشخیص و استعاره

جناس تام (نیست به معنای وجود ندارد و نیست به معنای نباشد)

تضاد : آرامش ، خروش و سپیده ، سیاهی / مراعات نظیر : گیاه ، گل ، بارور /

چگونه شمشیری زهر آگین / پیشانی بلند تو - این کتاب خداوند را - از هم می گشاید / چگونه می توان به شمشیری دریایی را شکافت . تلمیح به ضربت خوردن حضرت علی (ع) / پیشانی: مشبه ، کتاب خداوند : مشبه به / دریا : استعاره اغراق آمیز از سر مبارک حضرت علی (ع) / مراعات نظیر : شمشیر ، از هم شکافتن ، شکافتن / تشبیه : پیشانی بلند علی (ع) به کتاب خداوند همانند شده است .

تلمیح به قرآن ناطق بودن حضرت علی (ع)

هنگام که همتاب آفتاب / به خانه ی یتیمان بیوه زنی تابیدی / و صولت حیدری را / دست مایه شادی کودکانه شان کردی / و برآن شانه که پیامبر پا نهاد / کودکان را نشاندی / و از آن دهان که هرای شیر می خروشید / کلمات کودکانه تراوید / آیا تاریخ بر در سرای / به تحیر / خشک و لرزان نمانده بود ؟: همتای مهتاب آفتاب کنایه از صبح / خشک و لرزان کنایه از تعجب زده / تابیدی برای علی (ع) استعاره / تلمیح : ماجرای کمک حضرت علی (ع) به فقرا / تلمیح : ماجرای فتح مکه که پیامبر برای شکستن بت ها حاضر نشد پا بر شانه علی (ع) بگذارد . هرای شیر و کلمات کودکانه : تضاد / تراویدن برای کلمات : استعاره / تحیر و لرزان بودن تاریخ : استعاره و تشخیص / جمله آخر : استفهام انکاری /

در احد / که گل بوسه زخم ها / تنت را دشت شقایق کرده بود / مگر از کدام باده مهر مست بودی / که با تازیانه هشتاد زخم / بر خود حد زدی؟

گل بوسه : تشبیه در ترکیب (بوسه مانند گل) / گل بوسه زخم ها : اضافه تشبیهی / تن مانند دشت پرشقایق : تشبیه / باده مهر : اضافه تشبیهی / تازیانه زخم : اضافه تشبیهی / حسن تعلیل ، علت هشتاد زخم خوردن حضرت علی (ع) مستی از عشق خداست / ایهام تناسب : زخم ، جراحت ، به تناسب تازیانه به

معنی ضربه به نظر می رسد . / مراعات نظیر : باده ، مست ، حد زدن ، تازیانه ، مست / تلمیح : داستان زخمی شدن علی (ع) در جنگ احد / کدام وام دار ترید ؟ / دین به تو ، یا تو بدان ؟ / هیچ دینی نیست که وام دار تو نیست .

بدهکار بودن دین : استعاره و تشخیص / نیست : جناس تام / وام دار ، دین ، تو : تکرار

دری که به باغ بینش ما گشوده ای / هزار باره خبیری تراست / مرحبا به بازوان اندیشه و کردار تو / باغ بینش : اضافه تشبیهی / تلمیح / بازوان اندیشه و کردار : اضافه استعاری (تشخیص) / تلمیح به جنگ خیبر و کشته شدن مرحب خبیری پهلوان معروف یهود به دست حضرت علی (ع) / مراعات نظیر : در ، خیبر / واج آرای / گشودن در باغ بینش : کنایه از آگاهی دادن /

شعر سپید من روسیاه ماند / که در فضای تو / به بی وزنی افتاد / هر چند کلام از تو وزن می گیرد / وسعت تو را / چگونه در سخن تنگ مایه گنجانم / تو را در کدام نقطه باید به پایان برد / فتبارک الله تبارک الله / تبارک الله احسن الخالقین / خجسته باد نام خداوند / که نیکوترین آفریدگاران است / و نام تو / که نیکوترین آفریدگانی .

روسیاه : ایهام تناسب ، شرمنده به تناسب سپید رنگ سیاه به نظر می رسد / تضاد : سپید و سیاه - بی وزن و وزن - وسعت و تنگ مایه / تضمین آیه قرآن / وزن : ایهام ۱. ارزش و اعتبار ۲. وزن شعر / شعر سپید : حس آمیزی / روسیاه ماندن : کنایه از شرمسار ماندن / تشخیص : روسیاه ماندن شعر / تلمیح : نیکوترین آفریدگاران (اشاره به آیه فتبارک الله ...) پرسش انکاری (استفهام انکاری) : مصراع های سوالی بند / وزن گرفتن : کنایه از ارزشمند شدن / تنگ مایه بودن کنایه از بی ارزش بودن / بی وزنی : ایهام ۱. بی ارزشی ۲. شعری که وزن عروضی ندارد .

درس نهم : غرّش شیران

هم مرگ بر جهان شما نیز بگذرد / هم رونق زمان شما نیز بگذرد : گذر مرگ : استعاره و تشخیص و کنایه از نابودی / گذشتن رونق زمان کنایه از ضعف و انحطاط / جهان مجاز از زندگی و عمر

وین بوم محنت از پی آن تا کند خراب / بر دولت آشیان شما نیز بگذرد : بوم محنت : اضافه
تشبیهی / تلمیح / اشاره به اعتقادی عامیانه درباره شوم بودن جغد / تضاد : خراب ، دولت آشیان / واج
آرایی ب / بوم : جغد : نماد شومی و نامبارکی / مراعات نظیر : بوم و آشیان / بوم محنت بر آشیان کسی
گذشتن کنایه از نابودی قدرت و اعتبار ، از بین بردن خوشبختی .

آب اجل که هست گلوگیر خاص و عام / بر حلق و بر دهان شما نیز بگذرد / گلوگیر : کنایه از
خفه کننده / خاص و عام مجاز از همه مردم / حلق و دهان و گلو : مراعات نظیر / آب اجل : اضافه
تشبیهی / تلمیح به آیه کل نفس ذائقه الموت / خاص و عام : تضاد / وجه شبه آب اجل : گلوگیر بودن .
آب اجل بر حلق کسی گذشتن : کنایه از رسیدن زمان مرگ

چون داد عادلان به جهان در بقا نکرد / بیداد ظالمان شما نیز بگذرد / واج آرایی د / داد و بیداد :
تضاد / عادلان و ظالمان : تضاد

در مملکت چو غرش شیران گذشت و رفت / این عوعو سگان شما نیز بگذرد / شیران و سگان :
تضاد و تناسب / سگان استعاره از افراد پست و بی ارزش / شیران استعاره از پهلوانان شجاع /

بادی که در زمانه بسی شمع بگشت / هم بر چراغدان شما نیز بگذرد

باد استعاره از مرگ / شمع و چراغدان استعاره از زندگی / شمع و چراغ : تناسب / باد و شمع : تضاد / باد
و چراغ : تضاد .

زین کاروانسرای بسی کاروان گذشت / ناچار کاروان شما نیز بگذرد / کاروان : تکرار / کاروان
سرا استعاره از دنیا و روزگار / کاروان استعاره از انسان ها و زندگی آنها /

ای مفتخر به طالع مسعود خویشان / تأثیر اختران شما نیز بگذرد / تأثیر اختران : تلمیح به اعتقاد
قدما در تأثیر ستارگان در سرنوشت انسان / مراعات نظیر : طالع ، مسعود ، اختران / مصراع دوم کنایه از ، از
بین رفتن خوشبختی .

بر تیر جورتان ز تحمل سپرکنیم / تا سختی کمان شما نیز بگذرد / تیر جور : اضافه تشبیهی / تیر ، سپر ، کمان : مراعات نظیر / سختی کمان : کنایه از قدرت بازو / سپر کردن کنایه از مقاومت کردن / تحمل به سپر تشبیه شده / واج آرایی ت /

ای تو رمه سپرده به چوپان گرگ طبع / این گرگی شبان شما نیز بگذرد / رمه : استعاره از گروه مردم / چوپان و شبان استعاره از حاکم گرگی شبان ، گرگ طبعی چوپان : متناقض نما / گرگی شبان استعاره از ظلم و درندگی ظالم .

باز این چه شورش است ص ۷۲ کتاب درسی

باز این چه شورش است که در خلق عالم است / باز این چه نوحه و عزا و ماتم است ؟!

شور ، نوحه ، عزا ، ماتم : مراعات نظیر / چه : تکرار / واج آرایی / اغراق : شورش در خلق عالم در حالی که فقط شیعیان با آن درگیرند .

باز این چه رستخیز عظیم است ؟ کز / بی نفخ صور ، خاسته تا عرش اعظم است

تضاد : زمین و عرش / تلمیح به دمیدن حضرت اسرافیل در صور و زنده شدن مردگان در قیامت / واج آرایی س / رستخیز استعاره از دهه محرم / تضاد : زمین و عرش

گویا طلوع می کند از مغرب آفتاب / کاشوب در تمامی ذرات عالم است / طلوع آفتاب از مغرب : متناقض نما / تلمیح به اعتقاد قدیمی طلوع آفتاب از مغرب در قیامت / اغراق ، آشوب در تمامی ذرات عالم

گر خوانمش قیامت دنیا بعید نیست / این رستخیز عالم که نامش محرم است / تشبیه : محرم مثل قیامت است / است و نیست : تضاد / واج آرایی م / تناسب : قیامت و رستخیز /

دربارگاه قدسی که جای ملال نیست / سرهای قدسیان همه بر زانوی غم است / سر بر زانو گذاشتن : کنایه از غم خوردن / بارگاه استعاره از عالم الهی / جناس : در ، بر ، سر / زانوی غم : تشخیص و استعاره / قدسیان : استعاره از فرشتگان

جن و ملک بر آدمیان نوحه می کنند / گویا عزای اشرف اولاد آدم است / جن و ملک و آدمی :
مراعات نظیر / گریه و نوحه و ملک : تشخیص / واج آرایبی نقش نمای اضافه / جناس : آدمی و آدم در
معنی حضرت آدم / ایهام : آدم ۱. حضرت آدم ۲. بشر

خورشید آسمان و زمین نور مشرقین / پرورده کنار رسول خدا حسین

آسمان و زمین : تضاد / حسین : مشبه ، خورشید آسمان و زمین : مشبه به / نور مشرقین مشبه به / واج
آرایبی ن / خورشید ، آسمان ، مشرقین ، نور ، مراعات نظیر / تلمیح : مصراع دوم / مشرقین : مجازاً کل
جهان / آسمان و زمین : مجازاً تمامی جهان .

درس ۱۱- خاک آزادگان

به خون گر کشی خاک من دشمن من / بجوشد گل اندر گل از گلشن من / به خون کشیدن کنایه
از کشتن مردم / بجوشد گل (جوشیدن گل) کنایه از بزرگ شدن ، رشد کردن / گل ، گلشن ، خاک ،
مراعات نظیر / گلشن استعاره از کشور و سرزمین / خاک مجازاً سرزمین و میهن / گل استعاره از انسان /

تنم گر بسوزی به تیرم بدوزی / جدا سازی ای خصم سر از تن من / به تیر دوختن ، کنایه از
تیرباران کردن / سر از تن جدا کردن کنایه از کشتن / سر و تن : تناسب / واج آرایبی س ، ز / بسوزی و
بدوزی : جناس / تیر و خصم : مراعات نظیر / تن : تکرار / گر ، سر : جناس / تن و من : جناس

کجا می توانی ز قلبم ربایی / تو عشق میان من و میهن من / استفهام انکاری / واج آرایبی ن م /
قلب: مجازاً وجود شاعر / ربودن عشق : استعاره (عشق به کالایی تشبیه شده که قابل ربوده شدن است)

من ایرانی ام ، آرمانم شهادت / تجلی هستی است جان کندن من / پدیدار شدن هستی بعد از
مرگ : تناقض / جان کندن کنایه از مرگ

مپندار این شعله افسرده گردد / که بعد از من افروزد از مدفن من / افسرده گردیدن کنایه از نابود
شدن / واج آرایبی د ن / شعله استعاره از عشق / اغراق ، افروختن شعله عشق از مدفن /

نه تسلیم و سازش نه تکریم و خواهش / بتازد به نیرنگ تو ، توسن من / تسلیم ، سازش ، تکریم ، خواهش : مراعات نظیر / ترصیع در مصراع اول / واج آرایه ت ن / توسن (اسب سرکش) استعاره از وجود سرکش و نافرمان شاعر

کنون رود خلق است دریای جوشان / همه خوشه خشم شد خرمن من / رود - دریا : مراعات نظیر / خوشه ، خرمن : مراعات نظیر / واج آرایه خ ش / خوشه خشم : اضافه تشبیهی / رود خلق : اضافه تشبیهی / خلق : مشبه ، دریا : مشبه به / خرمن استعاره از کشور یا وجود شاعر

من آزاده از خاک آزادگانم / گل صبر می پرورد دامن من / گل صبر : اضافه تشبیهی / خاک مجاز از کشور / واج آرایه و / گل صبر پروردن : کنایه از تأمل کردن / جز از جام توحید هرگز ننوشم / زنی گر به تیغ ستم گردن من

تیغ ستم : اضافه تشبیهی / جام توحید ، اضافه تشبیهی / جام و نوشیدن : مراعات نظیر / تیغ ، گردن ، زدن : تناسب یا مراعات نظیر / از جام توحید نوشیدن کنایه از یکتاپرستی

درس ۱۲ - رستم و اشکبوس

خروش سواران و اسپان زدشت / زبهرام و کیوان همی برگذشت / اغراق / مجاز : بهرام و کیوان (منظور از آسمان بلند) / مراعات نظیر : بهرام و کیوان ، سواران و اسب

همه تیغ و ساعد زخون بود لعل / خروشان دل خاک ، در زیر نعل / تشبیه تیغ و ساعد به لعل / دل خاک : تشخیص / لعل و نعل : جناس / خروشان بودن خاک : استعاره / خاک مجازاً زمین / تیغ و خون : مراعات نظیر / اغراق در شدت تاخت و تاز / ساعد مجاز از دست / خروشان بودن دل : کنایه از هراسان بودن /

برفتند از آن جای شیران نر / عقاب دلاور برآورده پر / واج آرایه ر / عقاب دلاور ، تشخیص و استعاره / شیر و عقاب : مراعات نظیر / عقاب ، پر : مراعات نظیر / مصراع دوم کنایه از حرکت کردن / نر ، پر : جناس ناهمسان (ناقص)

نماند ایچ باروی خورشید ، رنگ / به جوش آمده خاک بر کوه و سنگ

رنگ و سنگ : جناس ناهمسان / خاک ، کوه ، سنگ : مراعات نظیر / به جوش آمدن خاک : استعاره /
مصراع دوم : اغراق / خاک مجاز از زمین / به جوش آمدن : ترسیدن و لرزیدن / خورشید ، خاک :
تشخیص / رنگ به رونماندن : کنایه از ترسیدن / اغراق در زیادی گرد و خاک در اثر شدت جنگ

به لشکر چنین گفت کاموس گرد / که گر آسمان را بپاید سپرد / آسمان سپردن کنایه از انجام کار
غیر ممکن و سخت / اغراق سپردن (طی کردن) آسمان توصیفی اغراق آمیز است /

همه تیغ و گرز و کمند آورید / به ایرانیان تنگ و بند آورید / تیغ ، گرز ، تنگ و بند : مراعات نظیر
(تناسب) / آورید : تکرار / واج آرایی ن / مصراع دوم کنایه از گرفتار کردن

دلیری کجا نام او اشکبوس / همه بر خروشید برسان کوس / تشبیه اشکبوس به کوس / تشخیص :
کوس /

بیامد که جوید زایران نبرد / سرهم نبرد اندر آرد به گرد / ایران مجاز از سپاه ایران / سر به گرد
آوردن کنایه از شکست دادن / واج آرایی / تکرار نبرد /

بشد تیز رهام با خود و گبر / همی گرد رزم اندر آمد به ابر / واج آرایی در / گبر و ابر : جناس
ناهمسان (ناقص)

ابر مجاز از آسمان / اغراق / مراعات نظیر : خود ، گبر ، رزم / گرد رزم به ابر آمدن کنایه از سرعت /
برآهیخت رهام با اشکبوس / برآمد زهر دو سپه بوق و کوس / واج آرایی ب / مراعات نظیر : بوق
و کوس / مجاز : بوق و کوس مجازاً صدای بوق و طبل /

به گرز گران دست برد اشکبوس / زمین آهنین شد سپهر آبنوس

تشبیه زمین به آهن / تشبیه سپهر به آبنوس / اغراق : مصراع دوم / زمین و سپهر : تضاد / مراعات نظیر /
واج آرایی س ، ر / مصراع دوم : اغراق /

برآمیخت رهام گرز گران / غمی شد زیبکار دست سران / واج آرایی / مراعات نظیر: گرز پیکار ،
سران / جناس: گران و سران / سران مجازاً پهلوانان /

چو رهام گشت از کشانی ستوه / بیچید زو روی و شد سوی کوه / سوی ، روی: جناس ناهمسان
/ روی بیچیدن کنایه از فرار کردن / واج آرایی (او)

ز قلب سپاه اندر آشفت طوس / بزد اسپ کاید بر اشکبوس / بزد اسپ کنایه از به حرکت در آوردن
اسب / قلب ، سپاه ، طوس: مراعات نظیر

تهمتن برآشفت و با طوس گفت / که رهام را جام باده است جفت / رهام ، تهمتن ، طوس:
مراعات نظیر / مصراع دوم استعاره ، تشخیص و کنایه از خوش گذرانی رهام و اهل جنگ نبودن وی /
گفت و جفت: جناس ناهمسان

تو قلب سپه را به آیین بدار / من اکنون پیاده کنم کارزار / من ، تو: مراعات نظیر / قلب ، سپه ،
کارزار: مراعات نظیر

کمان به زه را به بازو فکند / به بند کمر بر ، بزد تیر چند / کمان به زه کنایه از کمان آماده / کمان ،
زه ، تیر: مراعات نظیر / بازو ، کمر: مراعات نظیر / واج آرایی ب

خروشید کای مرد رزم آزمای / هما وردت آمد ، مشو باز جای / رزم آزمای ، همآورد: مراعات
نظیر / مشو باز جای: کنایه از فرار نکردن ، بایست /

کشانی بخندید و خیره بماند / عنان را گران کرد و او را بخواند / عنان گران کردن: کنایه از توقف
کردن

بدو گفت خندان که نام تو چیست / تن بی سرت را که خواهد گریست / تن ، سر: مراعات نظیر
/ طنز / مصراع دوم کنایه از تهدید به مرگ / خندان و گریستن: تضاد (طباق)

تهمتن چنین داد پاسخ که نام / چه پرسى كزین پس نبینی تو کام

نام ، کام : جناس ناهمسان / کام ندیدن کنایه از به آرزو نرسیدن و مردن / پرسش انکاری : چه پرسی ؟ / دیدن کام : حس آمیزی

مرا مادرم نام مرگ تو کرد / زمانه مرا پتک ترگ تو کرد / کل بیت : طنز / مصراع دوم : تشخیص و استعاره / تشبیه من به پتک / پتک ترگ کسی بودن : کنایه از عامل کشته شدن کسی / واج آرایه ک - گ - م - ر / ترگ مجاز از سر / مرگ و ترگ : جناس ناهمسان

کشانی بدو گفت بی بارگی / به کشتن دهی سر به یکبارگی / سر مجازاً وجود / واج آرایه ک ، گ /

تهمتن چنین داد پاسخ بدوی / که ای بیهده مرد پرخاشجوی / واج آرایه د - ن

پیاده ندیدی که جنگ آورد / سر سرکشان زیر سنگ آورد / ندیدی ؟ = حتماً دیده ای : استفهام انکاری / واج آرایه س / جناس ناهمسان بین جنگ و سنگ / مصراع دوم کنایه از شکست دادن و نابود کردن

به شهر تو شیر و نهنگ و پلنگ / سوار اندر آیند هر سه به جنگ / شهر مجازاً کشور / سوار اندر آیند : استفهام انکاری / شیر ، نهنگ ، پلنگ : مراعات نظیر و نماد شجاعت ، قدرت ، سرعت / واج آرایه ن - گ /

هم اکنون تو را ای نبرده سوار / پیاده بیاموزمت کارزار / پیاده و سوار : تضاد یا طباق / نبرده ، سوار ، پیاده ، کارزار : مراعات نظیر / طنز (به قصد تحقیر اشکبوس)

پیاده مرا زان فرستاده ، طوس / که تا اسب بستانم از اشکبوس / واج آرایه س / حسن تعلیل : علت واقعی پیاده بودن رستم ، خستگی رخس است /

کشانی پیاده شود همچو من / بدو روی خندان شوند انجمن / مصراع دوم : کنایه از مسخره کردن / طنز / واج آرایه ن / تشبیه کشانی به من (رستم)

پیاده به از چون تو پانصد سوار / بدین روز و این گردش کارزار

طنز / اغراق / پیاده ، سوار : تضاد / پانصد نماد فراوانی /

کشانی بدو گفت با تو سلیح / نینم همی جز فسوس و مزیح / فسوس و مزیح به سلیح تشبیه شده
است /

بدو گفت رستم که تیر و کمان / ببین تا هم اکنون سرآری زمان / تیر و کمان : مراعات نظیر / کمان ،
زمان : جناس ناهمسان / زمان را سرآوردن کنایه از فرارسیدن مرگ /

چو نازش به اسب گران مایه دید / کمان را به زه کرد و اندر کشید / کمان ، زه : مراعات نظیر /
کمان به زه کردن : کنایه از آماده تیر اندازی شدن /

یکی تیر زد بر بر اسپ اوی / که اسپ اندر آمد زبالا به روی / بر (حرف اضافه) ، بر (پهلوی و
سینه) : جناس همسان یا تام / اوی ، روی : جناس ناهمسان / مراعات نظیر : بر ، اسپ ، روی

بخندید رستم به آواز گفت / که بنشین به پیش گران مایه جفت / کل بیت به صورت تمسخر (طنز)
/ گفت ، جفت : جناس ناهمسان

سزد گربداری سرش در کنار / زمانی برآسایی از کارزار / واج آرای ش / طنز : کل بیت / سر و
کنار : مراعات نظیر / کل بیت کنایه از تمسخر حریف

کمان را به زه کرد زود اشکبوس / تنی لرز لرزان و رخ سندروس / کمان به زه کردن : کنایه /
مصراع دوم کنایه از ترسیدن / رخ به سندروس (شیره زرد رنگ) تشبیه شده / تن ، رخ : مراعات نظیر / زه
، کمان : مراعات نظیر / واج آرای ر- ز

به رستم بر آنگه ببارید تیر / تهمتن بدو گفت : برخیره خیر / مصراع اول : اغرق / ببارید تیر : استعاره
(تیر مثل باران ببارید) / واج آرای ر /

همی رنجه داری تن خویش را / دو بازوی و جان بد اندیش را / تن ، بازو ، جان : مراعات نظیر /
دو بازو : مجازاً بدن (وجود) / بیت کنایه از تلاش بیهوده کردن

تهمتن به بند کمر برد چنگ / گزین کرده یک چوبه تیر خدنگ / چنگ مجاز از دست / چوبه ، تیر ،
خدنگ : مراعات نظیر

یکی تیر الماس پیکان چو آب / نهاده بر او چار پر عقاب / تشبیه پیکان (نوک تیز) به الماس و آب
(وجه شبه درخشندگی) تیر و پیکان : مراعات نظیر / پر و عقاب : مراعات نظیر / یکی ، چهار : مراعات
نظیر .

کمان را بمالید رستم به چنگ / به شست اندر آورده تیر خدنگ / چنگ : مجازاً دست / کمان ،
شست ، تیر : مراعات نظیر / مصراع دوم : کنایه از آماده شدن برای پرتاب تیر

بزد بر بر و سینه اشکبوس / سپهر آن زمان دست او داد بوس / واج آرای س ، ب / بر ، بر : جناس
تام (همسان) مصراع دوم : تشخیص ، استعاره و کنایه از تقدیر کردن / بر ، سینه ، دست : مراعات نظیر /
سپهر ، مجازاً روزگار / مصراع دوم : اغراق / دست بوسیدن کنایه از تشکر کردن /

کشانی هم اندر زمان جان بداد / چنان شد که گفتنی ز مادر نژاد / کشانی ، مادر : مراعات نظیر /
اغراق : کل بیت / جان دادن کنایه از مردن

ادامه درس ۱۲ - جاه و چاه

چون نداری ناخن درنده تیز / با ددان آن به که کم گیری ستیز / واج آرای د / مصراع اول کنایه از
قدرتمند نبودن / تیز و ستیز : جناس ناهمسان / درنده ، دد ، ستیز : مراعات نظیر / کمتر ستیز گرفتن : کنایه
از جنگ نکردن / دوان : استعاره از انسان های درنده خو

هرکه با پولاد بازو پنجه کرد / ساعد مسکین خود را رنجه کرد / پنجه ، رنجه : جناس ناهمسان /
پولاد بازو : تشبیه درون واژه ای / مراعات نظیر : بازو ، پنجه ، ساعد /

پنجه کردن با کس : کنایه از زور آزمایی کردن ، رو در روی کسی ایستادن / ساعد خود را رنجه کردن :
کنایه از کار بیهوده انجام دادن و آزار رساندن به خود .

باش تا دستش ببندد روزگار / پس به کام دوستان مغزش برآر / دست و دوست : جناس ناهمسان /
دست بستن کنایه از گرفتار کردن / مغز کسی را برآوردن : کنایه از نابود کردن و کشتن /

درس سیزدهم : دلیران و مردان ایران زمین

چو آگاه شد دختر گزدهم / که سالار آن انجمن گشت کم / کم گشتن ، کنایه از اسیر شدن / واج
آرایی گ

زنی بود برسان گردی سوار / همیشه به جنگ اندرون نامدار / زن به گرد (پهلوان) تشبیه شده /
گرد ، سوار ، جنگ : مراعات نظیر /

کجا نام او بود گرد آفرید / زمانه ز مادر چنین ناورید / تشخیص در مصراع دوم

چنان ننگش آمد ز کار هجیر / که شد لاله رنگش به کردار قیر

تضاد : لاله گون و قیر / رنگ چهره به لاله تشبیه شده است / رنگ چهره به قیر تشبیه شده /

پوشید درع سواران جنگ / نبود اندر آن کار جای درنگ / کار ، درع ، سواران ، چنگ ، پوشید :
مراعات نظیر

فرود آمد از دژ به کردار شیر / کمر بر میان بادپایی به زیر / کمر بر میان بستن : کنایه از آماده کاری
شدن / به کردار شیر : تشبیه / بادپا: کنایه از اسب تیز رو / کمر : ایهام تناسب (کمر به معنی کمر بند است
ولی به تناسب « میان » کمرگاه انسان به نظر می رسد)

به پیش سپاه اندر آمد چو گرد / چو رعد خروشان یکی ویله کرد / گرد آفرید به گرد و رعد تشبیه
شده است / گرد نماد سرعت و شتاب /

که گردان کدامند و جنگ آوران / دلیران و کارآزموده سران / سران مجازاً پهلوانان / دلیران ، جنگ
آوران ، گردان ، سران : مراعات نظیر / استفهام انکاری (در حقیقت گرد آفرید می خواهد بگوید در بین
شما من پهلوانی نمی بینم)

چو سهراب شیراوژن او را بدید / بخندید و لب را به دندان گزید / لب به دندان گزیدن کنایه از خشمگین شدن / شیر اوژن کنایه از شجاع / لب و دندان : مراعات نظیر

بیامد دمان پیش گرد آفرید / چو دخت کمند افکن او را بدید / کمند افکن کنایه از ماهر در جنگ / واج آرایه د /

کمان را به زه کرد و بگشاد بر / نبد مرغ را پیش تیرش گذر / مصراع دوم اغراق و کنایه از مهارت در تیراندازی / کمان را به زه کرد : کنایه از آماده جنگ شدن / گشودن بر : کنایه از آماده شدن برای تیر اندازی / کمان ، زه ، تیر : مراعات نظیر

به سهراب بر تیرباران گرفت / چپ و راست جنگ سواران گرفت / چپ و راست : تضاد و مجازاً همه جای میدان / جنگ ، تیرباران ، سوار : مراعات نظیر

نگه کرد سهراب و آمدش ننگ / بر آشفتم و تیز اندر آمد به جنگ / ننگ ، جنگ : جناس ناهمسان

چو سهراب را دید گرد آفرید / که برسان آتش همی بر دمید / سهراب به آتش تشبیه شده است

سر نیزه را سوی سهراب کرد / عنان و سنان را پر از تاب کرد / عنان و سنان : جناس ناهمسان / نیزه و سنان : مراعات نظیر / مصراع دوم کنایه از آماده حرکت و حمله شدن

بر آشفتم سهراب و شد چون پلنگ / چو بدخواه او چاره گر بد به جنگ / تشبیه سهراب به پلنگ / واج آرایه چ /

بزد بر کمر بند گرد آفرید / زره بر برش یک به یک بر درید / واج آرایه ب ، ر / بر ، بر : جناس همسان (تام)

چو بر زین بیچید گرد آفرید / یکی تیغ تیز از میان برکشید / تیغ و تیز : جناس ناهمسان / بر زین بیچیدن کنایه خود را بر روی زین انداختن به قصد پناه گرفتن

بزد نیزه او به دو نیم کرد / نشست از بر اسپ و برخاست گرد / گرد برخاستن : کنایه از سریع حرکت کردن / کرد ، گرد : جناس ناقص / به دو نیم کردن نیزه : کنایه از شکست نیزه

به آورد با او بسنده نبود / بیچید ازو روی و برگاشت زود / روی بیچاندن کنایه از روی برگرداندن /

سپهد عنان ، اژدها را سپرد / به خشم از جهان روشنایی ببرد / سپهد مجازاً سهراب / مصراع دوم : اغراق / اژدها استعاره از اسب / عنان اژدها را سپرد : کنایه از اسب را رها کرد / از جهان روشنایی بردن کنایه از تاختن و گرد و خاک انبوه به وجود آوردن

چو آمد خروشان به تنگ اندرش / بجنید و برداشت خود از سرش / واج آرای ش / خود و سر : مراعات نظیر

رها شد ز بند زره موی اوی / درخشان چو خورشید شد روی اوی / روی ، اوی ، موی : جناس ناهمسان / روی به خورشید تشبیه شده / رها و بند : تضاد / واج آرای ش ، او / بند ، زره : اضافه تشبیهی

بدانست سهراب کاو دخترست / سر و موی او ازدر افسرت / سر ، مو ، افسر : مراعات نظیر

شگفت آمدش گفت از ایران سپاه / چنین دختر آید به آوردگاه؟! / سپاه ، آوردگاه : مراعات نظیر / واج آرای (ا) در مصراع دوم

بدو گفت کز من رهایی مجوی / چرا جنگ جوئی تو ای ماه روی / ماه روی : تشبیه درون واژه ای / واج آرای ج

نیامد به دامم به سان تو گور / زچنگم رهایی نیابی ، مشور / تو (گرد آفرید) مانند گور / به دام آمدن کنایه از شکار کردن

بدانست کاویخت گرد آفرید / مرآن را جز از چاره درمان ندید / آویخت کنایه از اسیر شد (وقتی شکاری را اسیر می کردند آن شکار را می آویختند)

بدو روی بنمود و گفت ای دلیر / میان دلیران به کردار شیر / به کردار شیر : تشبیه (سهراب به شیر)
دلیر : تکرار

دو لشکر نظاره برین جنگ ما / برین گرزو شمشیر و آهنگ ما / لشکر ، جنگ ، گرز و شمشیر ،
آهنگ : مراعات نظیر

کنون می گشایم چنین روی و موی / سپاه تو گردد پر از گفت و گوی / روی ، موی : جناس
ناقص / گفت و گو : مجازاً سخن بیهوده

که با دختری او به دشت نبرد / بدین سان به ابر اندر آورد گرد / به ابر اندر آورد گرد : اغراق و
کنایه از جنگیدن

کنون لشکر و دژ به فرمان توست / نباید بر این آشتی جنگ جست / آشتی و جنگ : تضاد / دژ
مجازاً سربازان و ساکنان دژ / لشکر ، دژ ، جنگ : مراعات نظیر

عنان را پیچید گرد آفرید / سمند سرافراز بر دژ کشید / عنان پیچیدن : کنایه از برگشتن / عنان و
سمند : مراعات نظیر / واج آرایی د /

همی رفت و سهراب با او به هم / بیامد به درگاه دژ گزدهم / واج آرایی د / سهراب و گزدهم :
مراعات نظیر / همی رفت ، بیامد : تضاد

در باره بگشاد گرد آفرید / تن خسته وبسته بر دژ کشید / جناس ناقص یا ناهمسان بین خسته و
بسته / واج آرایی د - ر / بسته کنایه از درمان و ناتوان

در دژ بیستند و غمگین شدند / پر از غم دل و دیده خونین شدند / دل و دیده : مراعات نظیر /
دیده خونین شدن : کنایه از گریه کردن و اشک زیاد ریختن / واج آرایی د

ز آزار گرد آفرید و هجیر / پر از درد بودند برنا و پیر / برنا و پیر : مجازاً همه / برنا و پیر : تضاد /
واج آرایی ر - د

بگفتند کای نیکدل ، شیرزن / پر از غم بد از تو دل انجمن / دل مجازاً کل وجود ساکنان قلعه / زن
به شیر تشبیه شده / واج آرای / جای درنگ نبودن کنایه از شتاب کردن /

که هم رزم جستی هم افسون و رنگ / نیامد زکار تو بر دوده ننگ / رنگ و ننگ : جناس ناهمسان
بخندید بسیار گرد آفرید / به باره برآمد سپه بنگرید / باره ، سپه : مراعات نظیر / واج آرای ب

چو سهراب را دید بر پشت زین / چنین گفت کای شاه ترکان چین / زین و چین : جناس ناهمسان
(ناقص)

چرا رنجه گشتی کنون بازگرد / هم از آمدن هم زدشت نبرد / رنجه گشتن کنایه از آمدن (قدم رنجه
کردن)

تو را بهتر آید که فرمان کنی / رخ نامور سوی توران کنی / مصراع دوم کنایه از بازگشتن و رفتن /
واج آرای ن

نباشی بس ایمن به بازوی خویش / خورد گاو نادان زپهلوی خویش / مصراع دوم : تمثیل (ضرب
المثل - ارسال المثل) / بازو مجاز از زور بازو

ادامه درس سیزدهم : دلیران و مردان ایران زمین

چو هنگامه آزمون تازه شد / دگر باره ایران پر آوازه شد / تلمیح به آغاز جنگ تحمیلی / آزمون
استعاره از دفاع مقدس و جنگ تحمیلی

ازین خطّه نغز پدram پاک / وزین خاک جان پرور تابناک / خطّه و خاک مجازاً کشور / نغز ، پدram ،
پاک ، جان پرور تابناک : مراعات نظیر / پاک و خاک : جناس ناقص (ناهمسان)

ازین مرز فرخنده مرد خیز / کنام پلنگان دشمن ستیز / پلنگان استعاره از جنگجویان و دلاوران / مرز
مجاز از کشور

دگر ره چنان شد هز آشکار / کز آن خیره شد دیده روزگار / روزگار مجازاً مردم / واج آرایه ر /
دیده روزگار ، اضافه استعاری و تشخیص

دلیران و مردان ایران زمین / هژیوان جنگ آور روز کین / واج آرایه ر / دلیران ، مردان ، هژیوان ،
جنگ آور : مراعات نظیر / دلیران و مردان به هژیوان تشبیه شده /

خروشان و جوشان به کردار موج / فراز آمدند از کران فوج فوج / مبارزان به موج تشبیه شده /
موج و فوج : جناس ناهمسان / موج ، کران ، جوشان : مراعات نظیر

به مردی به میدان نهادند روی / جهان شد از ایشان پر از گفت و گوی / مصراع دوم کنایه از مشهور
شدن / روی نهادن کنایه از رفتن / جهان مجازاً همه مردم جهان / مصراع دوم : اغراق

که اینان ز آب و گل دیگرند / نگهبان دین حافظ کشورند / آب و گل : مراعات نظیر / آب و گل
مجازاً آفرینش و سرشت / از آب و گل دیگر بودن کنایه از متفاوت بودن / اغراق در مصراع اول

بد اندیش را آتش خرمن اند / خدنگی گران بر دل دشمن اند / تشبیه مبارزان به آتش و خدنگ .
مشبه مبارزان به قرینه لفظی بیت های قبل حذف شده است

زکس جز خداوندشان بیم نیست / به فرهنگشان حرف تسلیم نیست / حرف مجازاً واژه / فرهنگ :
ایهام تناسب . ۱. آداب و رسوم که معنی می دهد ۲. لغت نامه که مد نظر نیست و با واژه حرف ارتباط دارد

فلک در شگفتی زعزم شماست / ملک آفرین گوی رزم شماست / عزم و رزم : جناس ناهمسان /
فلک مجازاً ساکنان فلک / شگفت زدگی فلک : تشخیص و استعاره / فلک و ملک : جناس ناهمسان /
اغراق در کل بیت

شما را چو باور به یزدان بود / هم او مر شما را نگهبان بود / او - شما : مراعات نظیر / واج آرایه
ب / تکرار : شما - بود

درس چهاردهم : طوطی و بقال

بود بقالی و وی را طوطی ای / خوش نوایی سبز گویا طوطی ای / واج آرای مصوت ی / طوطی ،

خوش نوا ، سبز ، گویا : مراعات نظیر

در دکان بودن نگهبان دکان / نکته گفتی با همه سوداگران / واج آرای « ا » / نکته گفتی کنایه از

شوخی کردن / دکان و سوداگران : مراعات نظیر

در خطاب آدمی ناطق بدی / در نوای طوطیان حاذق بدی / واج آرای « ا » / نوا و طوطیان :

مراعات نظیر / خطاب ، آدمی ، ناطق : مراعات نظیر

جست از صدر دکان سویی گریخت / شیشه های روغن گل را بریخت / گریخت ، بریخت :

جناس / واج آرای ر

از سوی خانه پیامد خواجه اش / بر دکان بنشست فارغ خواجه وش / خواجه وش : مانند خواجه و

بزرگان : تشبیه / خواجه و دکان : مراعات نظیر

دید پر روغن دکان و جامه چرب / بر سرش زد گشت طوطی کل ز ضرب / چرب و ضرب :

جناس ناهمسان / روغن ، چرب : مراعات نظیر / سر ، کل : مراعات نظیر / ضرب ، زد : مراعات نظیر / بر ،

سر : جناس ناقص (ناهمسان)

روزک چندی سخن کوتاه کرد / مرد بقال از ندامت آه کرد / سخن کوتاه کردن کنایه از ساکت

شدن / ندامت و آه کردن : مراعات نظیر

ریش بر می کند و می گفت ای دریغ / کافتاب نعمتم شد زیر میغ / آفتاب و میغ : تضاد و

مراعات نظیر / آفتاب نعمت : اضافه تشبیهی و استعاره از طوطی / ریش برکنندن : کنایه از شدت

ناراحتی / زیر ابر رفتن آفتاب کنایه از دست دادن چیزی /

دست من بشکسته بودی آن زمان / چون زدم من بر سر آن خوش زبان / زبان ، دست و سر :
مراعات نظیر / واج آرای ز - ن / زمان ، زبان : جناس ناهمسان / دست من بشکسته بودی : کنایه از
پشیمانی /

هدیه می داد هر درویش را / تا بیابد نطق مرغ خویش را / مرغ مجازاً از طوطی / واج آرای د /
بعد سه روز و سه شب حیران و زار / بر دکان بنشسته بُد نومیدوار / روز و شب : تضاد / واج
آرای ر /

می نمود آن مرغ را هر گون شگفت / تا که باشد کاندر آید او به گفت / شگفت ، گفت : جناس /
مرغ مجازاً طوطی /

جولقی ای سر برهنه می گذشت / با سری بی مو چو پشت طاس و تشت / سر بی مو به پشت
تاس و تشت تشبیه شده است / طاس و تشت : مراعات نظیر / پشت و تشت : جناس / واج آرای ش /
طاس ، سر ، مو : مراعات نظیر / طاس : ایهام تناسب دارد: ۱. کاسه (معنای مورد نظر) ۲. بی مو
(متناسب با سر بی مو)

طوطی اندر گفت آمد در زمان / بانگ بر درویش زد که هی فلان / گفت ، بانگ زدن ، هی :
مراعات نظیر /

از چه ای کل با کلان آمیختی / تو مگر از شیشه روغن ریختی / طوطی در بیت اخیر نماد افراد
ظاهر بین است /

از قیاسش خنده آمد خلق را / کاو چو خود پنداشت صاحب دلق را / خلق ، دلق : جناس ناهمسان
(ناقص)

کارپاکان را قیاس از خود مگیر / گر چه باشد در نبستن شیر و شیر / شیر : حیوان ، شیر : خوردنی
← جناس همسان یا تام / واج آرای ش ، ر / بیت یک ضرب المثل یا ارسال المثل است

جمله عالم زین سبب گمراه شد / کم کسی زابدال حق آگاه شد / عالم مجازاً مردم عالم / جمله عالم ، کم کسی : تضاد /

هر دو گون زنبور خوردند از محل / لیک شد زان نیش و زین دیگر عسل / هر دو گون آهو گیا خوردند و آب / زین یکی سرگین شد و زان مشک ناب / گیا ، آب : مراعات نظیر / آهو ، سرگین ، مشک : مراعات نظیر / آب ، ناب : جناس ناهمسان / واج آرایبی ن در هر دو بیت / زنبور ، نیش ، عسل : مراعات نظیر / نیش و عسل مراعات نظیر و تضاد / محل مجازاً گل / نیش مجازاً زهر (نیش عضوی است که حشرات گزنده با آن می گزند) سرگین و مشک : تضاد / زین ، زان : جناس ناهمسان

هر دو نی خوردند از یک آبخور / این یکی خالی و آن پر از شکر / نی ، شکر : مراعات نظیر / خالی و پر : تضاد / نی که آب می خورد : تشخیص و استعاره / خوردند ، آبخور : مراعات نظیر

صد هزاران این چنین اشباه بین / فرقاشان هفتاد ساله راه بین / هفتاد ساله راه کنایه از تفاوت فراوان / صد هزاران و هفتاد : مراعات نظیر / واج آرایبی (ه)

چون بسی ابلیس آدم روی هست / پس به هر دستی نشاید داد دست / دست و هست : جناس ناهمسان / دست دادن کنایه از دوست شدن / پس ، بس : جناس ناهمسان / ابلیس آدم روی ، تشبیه (ابلیس به آدم تشبیه شده است) / ابلیس و آدم : تضاد

درس شانزدهم : خیر و شر

حالی آن لعل آبدار گشاد / پیش آن ریگ آبدار نهاد / لعل و ریگ : تضاد / آبدار: جناس همسان (۱. آبدار : ارزشمند ۲. آبدار : دارنده آب) / ریگ آبدار : استعاره از شر / واج آرایبی ، تکرار مصوت آ /

گفت مردم ز تشنگی دریاب / آتشم را بکش به لختی آب / تشنگی و آب : مراعات نظیر و تضاد / آتش را کشتن کنایه از رفع تشنگی کردن / آتش استعاره از تشنگی / آب و آتش : تضاد / مردم : کنایه از نهایت تشنگی

شربتی آب از آن زلال چو نوش / یا به همت بیخوش یا بفروش / زلال مجازاً آب / آب و آن :
جناس ناهمسان / شربت ، آب ، نوش ، زلال : مراعات نظیر / آب زلال به نوش (عسل) تشبیه شده است
/ واج آرای بی ب ش /

گفت برخیز تیغ و دشنه بیار / شربتی آب سوی تشنه بیار / دشنه ، تشنه : جناس ناهمسان / تیغ و
دشنه : مراعات نظیر / شربت ، آب ، تشنه : مراعات نظیر / واج آرای بی ب / تشنه مجاز خیر /

دیده آتشین من برکش / وآتشم را بکش به آبی خوش / واج آرای بی ش / آتش استعاره از تشنگی /
آب و آتش : تضاد / آتشم را بکش : کنایه از تشنگی ام را برطرف کن .

شر که آن دید دشنه بازگشاد / پیش آن خاک تشنه رفت چو باد / دشنه ، تشنه : جناس ناهمسان /
چو باد رفتن : کنایه از شتابان و سریع رفتن / خاک و باد : مراعات نظیر / رفتن مانند باد : اغراق / خاک
تشنه استعاره از خیر / شر مانند باد : تشبیه / باد و خاک : مراعات نظیر (از عناصر چهارگانه آفرینش) /
واج آرای بی ش

در چراغ دو چشم او زد تیغ / نامدش کشتن چراغ دریغ / چراغ دو چشم : اضافه تشبیهی / چراغ در
مصراع دوم : استعاره از چشم / کشتن چراغ استعاره از کور کردن چشم / واج آرای بی غ که یاد آور غم است
چشم تشنه چو کرده بود تباہ / آب ناداده کرده همت را ه / تشنه ، آب : مراعات نظیر / تشنه مجازاً
ضمیر

جامه و رخت و گوهرش برداشت / مرد بی دیده را تهی بگذاشت / جامه ، رخت ، گوهر : مراعات
نظیر / تهی : ایهام / ۱. تنها ۲. بدون وسایل و دارایی و جواهر و لباس

چشم از دست رفته گشت درست / شد بعینه چنان که بود نخست / چشم بهبود یافته خیر به چشم
او قبل از کوری تشبیه شده است / از دست رفتن کنایه از نابود شدن

جز یکی دختر عزیز مرا / نیست و بسیار هست چیز مرا / نیست و هست : تضاد / واج آرای بی س

گر نهی دل به ما و دختر ما / هستی از جان عزیز تر بر ما / اغراق در مصراع دوم / دل نهادن کنایه از
علاقمندی و عاشق شدن

بر چنین دختری به آزادی / اختیارت کنم به دامادی / دختر ، داماد : مراعات نظیر

و آنچه دارم زگوسفند و شتر / دهمت تا زمایه گردی پر / گوسفند ، شتر : مراعات نظیر / از مایه
پرشدن کنایه از ثروتمند شدن

منم آن تشنه گهر برده / بخت من زنده بخت تو مرده / زنده بودن بخت : کنایه از خوش بخت بودن /
مرده بودن بخت : کنایه از بدشانسی و بدبختی / تضاد : مرده و زنده / نسبت دادن زنده بودن و مرده بودن
به بخت : تشخیص و استعاره

تو مرا کشتی و خدای نکشت / مقبل آن کز خدای گیرد پشت / کشتی و نکشت : تضاد / پشت
گرفتن کنایه از کمک و پشتیبانی کردن / واج آرایی ش / تلمیح : به آیه تعز من تشاء و تذلل من تشاء

دولتم چون خدا پناهی داد / اینکم تاج و تخت شاهی داد / تاج ، تخت و شاهی : مراعات نظیر /
تاج و تخت شاهی به کسی دادن کنایه از پادشاه کردن و ثروتمند کردن کسی /

گفت زنهار اگرچه بد کردم / در بد من نبینی که خود کردم / بد: تکرار / بد مجازاً عمل بد / تلمیح :
چون یاد آور ضرب المثل : از ماست که برماست ، است

گفت اگر خیر هست خیراندیش / تو شری جز شرت نباید پیش / واج آرایی ش / خیر و شر : تضاد
یا طباق

در تنش جست و یافت آن دو گهر / تعبیه کرده در میان کمر / تن و کمر : مراعات نظیر / کمر :
مجازاً لباس ها در ناحیه کمر

آمد آورد پیش خیر فراز / گفت گوهر به گوهر آمد باز / گوهر دوم استعاره از خیر / گوهر اول
(جواهر) گوهر دوم (خیر) : جناس همسان یا تام / واج آرایی گ

درس هفدهم : سپیده دم

تو را جنوب نامیدم / ای که روان حسین را بر دوش / و خورشید کربلا را در بر داری / ای
سرخ گل که فداکاری پیشه کردی / ای انقلاب زمین که با انقلاب آسمان برین / پیوند خورده
ای / ای سرزمین کز خاکت / خوشه های گندم می روید / و پیامبران بر می خیزند /

مورد خطاب قرار گرفتن جنوب لبنان در همه بندها ، در آغوش گرفتن خورشید ، فداکاری گل سرخ ←
تشخیص و استعاره / خورشید کربلا استعاره از امام حسین (ع) / سرخ گل استعاره از جنوب لبنان / خوشه
های گندم استعاره از نسل مبارزان / ردا بر دوش گرفتن کنایه از پیروی و ارادت / پیامبران بر می خیزند :
کنایه از مبعوث شدن و تلمیح به برخاستن پیامبران از سرزمین جنوب / انقلاب زمین استعاره از جنوب
لبنان / زمین و آسمان : تضاد / زمین ، خاک ، گندم : مراعات نظیر / مصراع های دوم و سوم تلمیح به
وقایع عاشورا و کربلا / گندم ، خوشه ، رویدن : مراعات نظیر .

تو را جنوب نامیدم / ای کشتی های صیادی که مقاومت پیشه کرده اید / ای ماهی دریا که
مقاومت پیشه کرده ای / ای دفترهای شعر که مقاومت پیشه کرده اید ای روزهای عاشورا

ای کشتی های صیادی ، ای ماهی دریا ، ای دفترهای شعری ، ای روزهای عاشورا : تشخیص و استعاره /
دفتر و شعر : مراعات نظیر / کشتی ، صیاد ، ماهی ، دریا : مراعات نظیر /

تو را جنوب نامیدم / تو را آب ها و خوشه ها / و ستاره غروب نامیدم / تو را سپیده دمی در
انتظار زاده شدن / و پیکری در اشتیاق شهادت نامیدم تو را انقلاب و شگفتی و تغییر نامیدم / تو
را پاک و پاکیزه و ارجمند و توانا نامیدم /

تشبیه جنوب لبنان به آب ها ، خوشه ها ، ستاره ، غروب ، سپیده دم ، پیکری در اشتیاق شهادت و انقلاب /
سپیده دم و غروب : تضاد / پیکر و شهادت : مراعات نظیر / ستاره ، غروب ، سپیده دم : مراعات نظیر /
پیکر مجاز از انسان / نامیدم : تکرار / پاک و پاکیزه : مراعات نظیر / ستاره نماد امید بخش / خوشه نماد
نسل مبارزان ، برکت و حاصلخیزی / آب نماد پاکی و حیات

تو را جنوب نامیدم / ای چون سبزه برآمده از دفتر روزگاران / ای مسافر دیرین بر روی خار و
درد / ای چون ستاره فروزان / ای چون شمشیر درخشان / بگذار بوسه زنیم بر شمشیری که در
دستان توست / بگذار گرد و خاک قدم هایت را برگیریم / تویی که گواهی تولد / و گل
آزادیمان ، هدیه دادی .

دست ، قدم ، هدیه دادن برای جنوب لبنان ← تشخیص و استعاره / جنوب لبنان به سبزه ، ستاره و شمشیر
تشبیه شده است / دفتر روزگار ، گل آزادی : اضافه تشبیهی / خار: مجاز از سخت / شمشیر مجاز از مبارزه
/ مسافر دیرین : استعاره از سرزمین جنوب / شمشیر در دست داشتن سرزمین جنوب : تشخیص / بوسه
زدن بر شمشیر : کنایه از احترام گذاشتن و تعظیم کردن / برگرفتن گرد و خاک قدم ها کنایه از ارزش و
احترام گذاشتن زیاد /

ای سرور باران ها و فصل ها / تو را عطری نامیدم که در غنچه ها خانه دارد / تو را پرستو
نامیدم / ای سرور سروران / ای برترین حماسه /

تشبیه : سرزمین جنوب مانند عطر و مانند پرستو / استعاره : سرور باران ها و فصل ها / سرور سروران /
برترین حماسه (استعاره از جنوب لبنان) / باران نماد رویش و طراوت / فصل نماد دگرگونی و پویایی /

دریا متنی نیلگون است / که علی آن را می نویسد / و مریم هر شب روی شن ها / به انتظار
مهدی می نشیند و گل هایی را می چیند / که از انگشتان شهیدان می رویند .

دریا به متن تشبیه شده / رویدن گل از انگشتان شهیدان : استعاره / اشاره به حضرت علی (ع) ، حضرت
مریم (س) و امام مهدی (ع) ، آرایه تلمیح را به وجود آورده است .

دریا ، نیلگون ، شن : مراعات نظیر / دریا : نماد حرکت و انقلاب / گل نماد انتظار /

تاریخ روزی روستای کوچکی را / از روستاهای جنوب به یاد خواهد آورد / که معرکه خوانده
می شود / روستایی که با « صور » ش ، با سینه اش از شرافت خاک و کرامت انسان بودن دفاع
کرد .

معرکه : ایهام تناسب (نام روستایی در لبنان به تناسب « دفاع » یادآور « میدان جنگ » است / صدر : ایهام تناسب دارد ۱. سینه که معنی نمی دهد و با واژه سینه تناسب دارد ۲. موسی صدر پیشوای شیعیان جنوب لبنان که مد نظر است / به یاد آوردن تاریخ : تشخیص و استعاره / دفاع کردن روستا : تشخیص و استعاره / تلمیح به واقعه ربوده شدن موسی صدر / خاک مجازاً وطن / سینه مجازاً مقاومت / صدر و سینه : مراعات نظیر /

سرورم ای سرور آزادگان / در زمانه ی سقوط و ویرانی / جز تو کسی نمانده است / سرورم / در شوره زار شهرهایی که طاعون و غبار بر آن ها چیره است / در شهرهای مرگ که باران از باریدن بر آن ها چیره است / در شهرهای مرگ که باران از باریدن بر آن ها بیمناک است / جز تو کسی نمانده است / که در زندگی ما نخل و عنب و تاکستان بکارد / جز تو کسی نمانده است / مگر تو / مگر تو / پس درهای امید و روشنایی را بر ما بگشای / شوره زار شهر : اضافه تشبیهی / درهای امید و روشنی : دو اضافه تشبیهی / چیره بودن طاعون بر شهرها : تشخیص و استعاره / بیمناک بودن باران : تشخیص و استعاره / طاعون استعاره از جنگ / طاعون و مرگ : مراعات نظیر / باران و باریدن : مراعات نظیر نخل و عنب و تاکستان : مراعات نظیر / غبار : مجازاً جنگ / نخل و عنب و تاکستان نماد آبادانی

درس هجدهم : نیایش

ای خدا ای فضل تو حاجت روا / با تو یاد هیچ کس نبود روا / روا : جناس همسان / خدا ، فضل ، حاجت : مراعات نظیر

منگر اندر ما ، مکن در ما نظر / اندر اکرام و سخای خود نگر / منگر و نگر : تضاد / نگریستن : کنایه از توجه کردن / واج آرایبی م - ن

ما نبودیم و تقاضامان نبود / لطف تو ناگفته ما می شنود / شنیدن ناگفته : متناقض نما / مصراع دوم : تشخیص و استعاره / ناگفته ، می شنود : مراعات نظیر / ما : تکرار / نبود : تکرار

لذت هستی نمودی ، نیست را / عاشق خود کرده بودی نیست را / هستی ، نیست : تضاد / مصراع
دوم : متناقض نما یا پارادوکس / واج آرایبی س - ن / تکرار : نیست /

قطره دانش که بخشیدی ز پیش / متصل گردان به دریا های خویش / قطره دانش : اضافه تشبیهی /
دریا : استعاره از علم بی نهایت الهی / قطره ، دریا : مراعات نظیر / واج آرایبی ش /

ما چو ناییم و نوا درما زتوست / ما چو کوهیم و صدا در ما زتوست / تشبیه : ما مانند نای و کوه /
نای ، نوا ، صدا : مراعات نظیر

آب دریا جمله در فرمان توست / آب و آتش ای خداوند آن توست / تضاد : آب و آتش / آب و
آتش مجازاً همه عناصر تشکیل دهنده جهان یا کل عالم هستی / آب دریا مجازاً کل عالم هستی / مصراع
اول تشخیص و استعاره /

چون الف چیزی ندارم ای کریم / جز دلی دلتنگ تر از چشم میم / چشم میم : اضافه تشبیهی
(گردی حرف میم به چشم تشبیه شده) / تشبیه : ما مانند حرف الف (وجه شبه تنها و بی چیز بودن)
الف و م : مراعات نظیر یا شبکه معنایی / چشم ، دل : مراعات نظیر /

این همه گفتیم لیک اندر بسیج / بی عنایات خدا هیچم هیچ / واج آرایبی چ /

بی عنایات حق و خاصان حق / گر ملک باشد سیاهستش ورق / سیاه بودن ورق کنایه از اعمال
خوبی نداشتن ، بی نتیجه بودن کار